

TODELLISIA TARINOITA 2015 :

RADIO DOLORES

I

Afrikkalainen sademusiikki, kora

Kertoja :

"Sateet tulevat Malagaan meren yli Atlas-vuorten takaa myöhään marraskuussa. Pitkän syksyn kuivaama kaupunki imee ensimmäisen kosteuden seiniinsä ja pölyisiin viemäreihinsä ahneesti: ensimmäinen kuuro tekee hyvää haljenneille kattotiilille ja kuihtuneille plataaneille, toisen sateen aikaan perheenemännät ehtivät sen alle raskaine vesisammioineen ja vasta kolmantena tihkupäivänä alkaa talven läheisyys vaivata kosteita esikaupunkeja ja niiden sähköjohtoihin salaa ripustautuneita hökkelilyliä. "

Sadetta, vesinoroja, kaukana ulvoo juna.

"Olen oppinut haistamaan sateen jo tunteja ennen sen saapumista. Mereltä puhaltava tuuli muuttuu äkkiä kovemmaksi, sen helmoihiin on tarttunut sataman hylkäämiä hauraita kalaverkkoja ja vesien syvyyksistä nousseiden amforoiden hometta."

Meren aallot, tuuli ,laituriin kolisevat ruukut.

"Ennenkuin ensimmäiset pisarat putoavat asfalttiin nostan esiin sadetarjottimeni, taidokkaasti taotun messinkivadin jonka ostin takapihan marokkolaiselta romukauppiaalta. Häneltä sain myös kirkasta turkkilaista rakiä, persialaisen kyynelpullon sekä hauraan pikarin jonka reunaa koristavat ihmeellisen siniset kukat. "

Lasi kilahtaa.

"Minulla on viikon verran aikaa. Olen tullut etsimään vastauksia kysymyksiin, jotka isäni jätti auki tässä samassa kaupungissa liki puoli vuosisataa sitten. Halpa kulmahuoneeni on syrjässä korttelin tavallisesta elämästä ja niin kauan kuin en ole kenellekään häiriöksi, voin ensin pari iltaa rauhassa juoda itsekseni ja laulaa surullisia lauluja pienellä parvekkeella jonka lahot kaiteet putoavat kadulle jos nojaan niihin liian raskaasti. Sitten kun siltä tuntuu, lähdän ulos, kohti satamaa ja Malagan vankilaa jossa isäni istui yhden huhtikuusen yön vuosikymmeniä sitten. "

Tuuli ujeltaa. Orkesteri : Velisurmaaja, soolo

Kun sade on heikkenee , nostan tarjottimelle vielä talvitalismaanin. Se on vuokrahuoneen ainoa esine, joka muistaa lapsuuteni, sen himmenneessä lasikuvussa kuvittelen tuntevani omat sormenjälkeni ja kun pakotan väsyneet lumihiutaleet yhä hurjempaan myrskyyn, olen taas Suomessa ja kuulen isäni pidättävän tanssilavan takahuoneessa nauruaan: hän on luvannut juoda

vain silloin, kun sataa, mutta talismaanin avulla sateet saapuvat käden käänteessä ja pysyvät seurassa niin kauan kuin on tarvis. "

Tanssilava 60-luvulla Hämeenkyrössä. Lauantaitanssit ovat alkamassa, ulkona parveilee väkeä. Paviljongista kuuluu haitaritango.

Orkesteri:” Tähdet meren yllä ” .

"Pian oma humalani karkaa kadulle ja piirtää lammikon pääoven eteen.

Entisaikaan espanjanjuutalaisten patriarkkojen hurskaat vaimot ja tyttäret keräsivät kukin omaan, taidokkaasti koristeltuun pulloonsa kaikki pitkinä iltoina vuodattamansa kyyneleet, ja kauppiaiden palattua takaisin hengenvaarallisilta purjehduksiltaan kilpailivat he jo seuraavana iltana siitä, kenen naisväki oli kerännyt eniten kyyneleitä. Minuakin itkettää , ikävöin ja samalla vihaan isääni joka käveli kauan sitten eksyksissä näillä Malagan pimeillä kaduilla ja pian raki on sydämeni hengitystä, kaipauksesta vahvaa ja pyhää. "

Tango jatkuu.

"Oma matkani Espanjan yksinäisyyteen on ollut vaivattomampi kuin muinaisten kauppamiesten. Mutta en ole tullut tänne hakemaan Toledon miekkoja tai Sevillan silkkejä, haluan vain tietää mitä isäni ajatteli lähtiessään tänne yhtäkkiä haitari kainalossaan 60-luvun lopulla. Hän tuli Malagaan Keihäsmatkojen ruostuneella lentokoneella, Kalevi Keihäsen palkkaamana laulattajana jonka palkka maksettiin kotipolttoisena pontikkana ja porsasjuhlista ylijääneillä lihanriekaleilla, eikä hänen yleisöllään ollut aavistustakaan siitä , että Francon hirsipuut olivat yhä käytössä vain kivenheiton päässä heidän halvoista hotelleistaan. "

Humalaista haitarimusiikkia, ravintolahälyä.

II

Keskiyöllä sade ehtyy tihkuksi ennenkuin karahvini on edes puolivälissä. Talismaanin lumi onneksi tottelee toiveitani lasikuvun sisällä ja vie minut pois täältä, takaisin lapsuuteni Tampereelle jossa isäni vasta suunnittelee harharetkeään Espanjaan."

Orkesteri virittää soittimiaan.

"Kesälauantaisin sain matkustaa isäni orkesterin mukana lavatansseihin.

Yhtyeet olivat suosittuja mutta lyhytikäisiä. Muusikot vaihtuivat usein: kvintetin ensimmäinen rumpali paleltui lumihankeen Nuukissa saatuaan pestin amerikkalaisen sotilastukikohdan viihdytysjoukkoihin, viulisti taas teloi kätensä vedettyään sydämenviivansa veitsellä uusiksi huonon povauksen jälkeen. Jos muita huolia ei ollut, sai orkesteri lavanomistajan vihat päälleen vaihtamalla valssin sanat työväenlauluiksi .”

Musiikki: Rautavaara : Exodus, vaihtuu kesken kaiken Taistojen tien säkeiksi...” siis veljiksi tulkaa nyt kansat kaiken maan . . .”

Lavan isäntä:

Kommunistit helvettiin täältä!

Soitto katkeaa, humalainen tanssiyleisö käy kiukkuisena kenen tahansa kimppuun.

Tappelu

Kaukana auto starttaa ja lähtee matkaan.

Maitokärryn äänet. Musiikki : ” Arvon teema ”

” Orkesterin impressaari ei jäänyt odottamaan korvausvaatimuksia vaan häipyi auton ja palkkion kanssa Tampereelle. Muusikot lainasivat lähitalosta maitorattaat ja työnsivät soittopelinsä läheiselle tavara-asemalle josta pääsi junaan aamuyöllä. Veturinkuljettajat eivät niihin aikoihin hätyyttäneet salamatkustajia, muusikoiden seurassa heidänkin matkansa sujui hauskemmin.

Musiikki jatkuu.

Tavarajunan kyydissä sai kukin soittaa mitä halusi, matka sujui hitaasti ja isäni muisteli silloin mielellään kasvatti-isäänsä Arvoa joka lähti junalla Espanjan sotaan syksyllä 1936. Arvolta isäni oli saanut ensimmäisen haitarinsa ja oppinut vanhoja lauluja, joista pidin erityisen paljon.

Orkesteri soittaa junassa :

*” Mustapaita tiellä ratsasti
jolla hän nuorukaisen kohtasi
Kuulepas sä nuorukainen mitä sanon sul
Taidatkos sä vastata nää kysymykset mul*

*En ole oppinut vastailemaan
Eilen tapoin tämän maan sen väärän kuninkaan
Jos sä tapoit tämän maan sen väärän kuninkaan
Silloi sinä tapoit minun veljein*

III

Sama haitari seurasi isääni Francon Espanjaan vuosia myöhemmin, selvittämään Arvon kohtaloa.

Seuramatkojen kulta-aika oli vasta alkamassa eikä turisteja riittänyt joka päivälle, joten isälleni jäi paljon aikaa soittaa tangoja kapakassa merimiesten ja ahtaajien huviksi. En saanut koskaan tietää, oliko hänen matkansa vain ylipitkä kapakkareissu vai lähtikö hän tosissaan arvoitusta selvittämään, mutta jäljellejääneistä postikorteista kävi ilmi, miten hän ainakin muisteli Arvoa jatkuvasti.

Haitaritangoa

Kerran hänelle sattui satamakuppilassa kummallinen tapaus. Pitkän illan aikana yleisö oli joutunut surullisen suomitangon lumoihin niin, ettei isälläni ollut enää repertuaaria. Yllättäen hän alkoi soittaa La Manuelaa, ja tahdin kiihtyessä uhmakkaat kantajuopot tarttuivat sen kertosäkeeseen espanjaksi.

Viidennen prikaatin laulu
rumbala rumbala rumbala
Viidennen prikaatin laulu
rumbala rumbala rumbala

kiirinyt on kaikkialle
ay Manuela, ay Manuela
kiirinyt on kaikkialle
ay Manuela, ay Manuela

On vihollisena meille
rumbala rumbala
On vihollisena meille
rumbala rumbala rumbala
fasistien palkkajoukot
ay Manuela, ay Manuela...

Viva la quiante brigada
rumbala rumbala rumbala
Viva la quiante brigada
rumbala rumbala rumbala ...

Kapakanpitäjä puhuu puhelimesta espanjaksi:
Calle San Nicolas 55ulkomaalainen....

Poliisiauton sireeni soi kapakan pihalla. Ovi potkaistaan sisään, tuoleja kaatuu. Poliisit raahaavat soittajan pois, haitari laahaa perässä.

Auto lähtee sireeni soiden yöhön.

IV

Poliisiasemalla rautaovi kolahtaa. Soittaja heitetään kovaotteisesti istumaan, kahdet askeleet loittonevat käytävän kaikiuihin.

Isäni joutui pahamaineiseen Malagan poliisivankilaan kuulusteltavaksi prikaatirumbansa vuoksi. Tapauksen sai hoitaakseen päivystävä komisario Manuel Garrido, joka puhui yhtä hyvin englantia kuin isäni espanjaa.

Tuoli vedetään esiin. Kirjoituskone helähtää, paperia kierretään sisään.

Garrido :

Senór Kivi, ...nacionalida de Finlandia.

Citizen of Finland.
Ulkomaalaiseksi teillä on hyvät tiedot
maamme historiasta .
Ehkä liiankin hyvät .
Miksi tämä laulu?

Aleksanteri :

Se on pitkä juttu. Kauanko teillä on aikaa?

Konekirjoitusääniä.

*Garrido :
Tarpeeksi .*

Aleksanteri :

Kansallisuuteni siis tiedätte. Synnyin Suomessa vuonna 1926...

Haitari: Veljensurman teema

Lapsena asuin tätini Tyynen kanssa Tampereen hellahuoneissa. Tyyne oli jalkinetyöläinen, 12-vuotiaana ensimmäiset kenkensä liimannut ja Aaltosen saleissa ennen aikojaan vanhentunut tehtaantyttö joka nukkui istuviltaan: niin etteivät öiset yskänkohtaukset olleet niin pahoja.

Kenkätehtaan koneet lähtevät käyntiin.

Kun sisällissotanne alkoi , alkoivat Aaltosen työläiset kerätä rahaa, vaatteita ja lääkkeitä tasavaltalaisille.

Tätini ja hänen sulhasensa, kenkätehtaan nuori suutari Arvo olivat Espanjan Apu-komitean sankareita: heidän lippaansa täyttyivät miltei joka ilta.

Kolikot kilisevät lippaaseen.

Aina iltaisin, pitkästä päivästä huolimatta he jäivät pöydän ääreen opiskelemaan espanjaa ja kuuntelemaan Tyynen uutta radiota joka toi uutisia kaukaisista taisteluista. Tasavaltalaisten legendaarisen reporterin Dolores Ibarrurin puheista he pitivät erityisesti vaikka sanat olivat heille vielä vaikeita.

Dolores Ibarruri Espanjan radiossa. Arvo yrittää pysyä perässä ja kääntää suomeksi :

” Kansainvälisten Prikaatien joukkoja kootaan Al...ba..ce...teen.

Espanjan sota huolestutti Tampereen työläisiä erityisesti. Monessa perheessä kirvelivät edelleen oman kapinamme katkerat arvet, ja Espanjan kansan hätä kosketti näitä kipukohtia pahasti.

Valkean vallan aaveet

Nuorukaiset, jotka olivat lapsia Tampereen taisteluiden aikaan , olivat nyt kolmissakymmenissä, ja maailmaa uhkasi uusi, entistä pahempi sota. Tarinat fasismia vastaan taistelevista Kansainvälisistä Prikateista levisivät miesten puolen saunoissa ja pukuhuoneissa, ja Jalkinetyöläisten Liitto järjesti nopeasti avustuskeräyksiä Espanjan tasavaltalaisjoukoille .

Uudet kymmenvuotiaat kuuntelivat nuorukaisten puheita tarkkaan, mutta koulussa ei Espanjan asiasta saanut puhua.

Urkuharmooni, virsi.

Talvella 1936 ensimmäiset vapaaehtoiset olivat lähteneet Tampereelta Espanjaan. Saunan lauteilla oli äkkiä tilaa.

Pelkäsin öisin, että aamulla Arvokin olisi poissa, mutta toistaiseksi kaikki oli hyvin. Aina lauantaisin Arvo ja Tyynne keräsivät peltilippaisiin rahaa Tampereen kaduilla ja takapihoilla, joissa Arvon haitariin tuli uhmakas kaiku. Oli hauskaa oli arvailla, moniko ikkuna aukeaisi tai montako kolikkoa kilahtaisi maahan yhden säkeistön aikana, ja eniten suosiota sai Arvon radiosta kuulema Viidennen Prikaatin laulu.

Haitari: Manuela

Minä opettelin Manuelan sanat vasta myöhemmin, pitkinä yksinäisinä iltoina kun katselin vuokrakasarmimme katolla tähtiä ja mietin, näkyikö Otava Espanjaan asti.

Arvo oli ollut minulle kuin isä, joka ei koskaan väsynyt näyttämään maailman ihmeitä. Hän tiesi myös, miten hankkia polttopuita jos luotto loppui kaikista halkokellareista, tai miten torilta sai ilmaiseksi savuluuta jos osasi kysyä oikeaan aikaan. Sotaa ja väkivaltaa hän vihasi jäätyään orvoksi kansalaissodan jälkimainingeissa. . Hänen isänsä kuopattiin Tammisaaren vankileirin joukkohautaan kuin koira.

Kiivasta konekirjoitusta, kilahduksia .

Aleksanteri :
Onko teillä kiire ?

Garrido :

Jatkakaa. Meillä on aikaa.

Aleksanteri:

Ennen Espanjaan lähtöään ehti Arvo opettaa minulle vielä monta asiaa. Hän jätti myös haitarinsa minulle ja vannotti minua harjoittelemaan kunnolla valssit ja polkat ennen hänen paluutaan. Silloin tanssittaisiin häitä, ja sulhaspojan asia olisi niissä juhlissa soittaa.

Arvon teema

Katselin ikkunasta, miten Arvo hyvästeli Tyynen porttilampun kirkkaassa valossa. Silloin satoi lunta, ja pian olivat hänen asemalle vievät jalanjälkensä jo peittyneet.

Veturi huutaa.

Kaukaa kuuluu Arvon huuto:

No Pasaran!

Aleksanteri :

Kansainvälisiin Prikaateihin lähteminen oli laitonta mutta Arvo ei pelännyt. Vapaaehtoiset saivat uudet passinsa Tukholmassa, samoin kuten matkalippunsa Espanjaan.
„

V

Sadepisarat rummuttavat peltistä ikkunalautaa.

Kertoja:

Kun sade alkaa uudestaan, tulen vihaiseksi. Mietin miten meissä jatkuu isättömyys sukupolvesta toiseen: emme osaa asua kodeissa, pysyä työpaikoissa, elää tasaista elämää niin kuin naapurimme. Aina on lähdettävä ulos pimeään jotakin etsimään , mahdotonta tavoittelemaan tai muuten vain harhailemaan, ainakin uhmaamaan kohtaloa jotta se tekisi meistä kadonneiden veroisia ja parempiakin, särkymättömiä ja ikuisesti palaavia kuin foinikialaisten laivat.

Joskus mietin, pakenivatko Arvo ja isäni sittenkin vain arkea, toinen toistaan seuraavien päivien apeutta ja ennustettavuutta. Arvo savuisten hellahuoneiden ja ankarien suutarien Tamperetta, isäni tanssilavojen takahuoneita ja kasvavan perheen kiukuttelua. Olisiko sankarillisten kaukomatkojen sijaan ollut syytä tyytyä siihen mikä oli lähellä, kasvattaa lapset ihmisiksi ja suojella heidän uniaan ennen kuin ne muuttuivat painajaisiksi? Maksaa sähkölaskut ja lihakaupat, kannattaa Vapaa-ajattelijointa ja käydä kirjastoissa, vaatia turvallisempia liimoja kengänpohjaajille ja siinä sivussa osoittaa hieman mieltä fasismia vastaan, toki varovaisesti ja maltillisesti ja ennenkaikkea niin, ettei Ohranalla olisi asiaan nokan koputtamista. Tai olisiko isäni voinut pitää orkesterinsa kurissa lavatansseissa, soittaa tangoa ja Iltatuulen viestiä nurisematta illasta toiseen ja kenties hankkia porvarillisen sivutoimenkin talven varalle? Ainakin hän olisi voinut jättää Espanjan väliin. Sen reissun jälkeen hänen maniansa ja masennuksensa pahenivat kunnes niillä ei enää ollut mittaa eikä määrää. Pitkänniemen mielisairaalan sähköshokit eivät auttaneet asiaa, ne veivät häneltä vain lähimuistin avaamatta perimmäisiä solmuja.

Sairaalan metalliovet.

Isättömyytemme syyt ja seuraukset olivat kaikilla erilaisia. Arvo oli punaorpo, isäni oman isänsä hylkäämä, ja minun lapsuuteni kului odottaessa: huomenna kenties isä palaisi Espanjasta, soittokeikalta tai sairaalasta. Arvo lähti toiselle puolelle mannerta taistelemaan raskaasti aseistettua ylivoimaa vastaan, isäni eksyi lopullisesti omiin maailmoihinsa yrittäessään jäljittää kadonnutta sankariaan ja minä puolestani asuin koko nuoruuteni vallatuissa taloissa ja vieraila mailla, välttäen kuulumasta mihinkään.

Haitari

VI

Tuoli narisee.

Aleksanteri :

Tyyne hukutti ikävänsä työhön ja sai aikaan tehtailija Aaltosen kanssa erikoisen sopimuksen: kaikki halukkaat tehtaalaiset saivat jäädä ylitöinä tekemään kenkiä Espanjan lapsille jos ammattiyhdistys maksaisi materiaalit. Pian Tyyne istui kellon ympäri illat tehtaassa kylmässä salissa , ja iltaisin hän oli niin sekaisin liimahöyryistä että näki näkyjä : sata pientä kenkää lensi lintuparven lailla talvisella taivaalla kohti etelää jossa Viidennen Prikaatin miehet jatkoivat yhä epätoivoisemmaksi käyvää taisteluaan.

Arvon teema, muuttuu lopussa molliin.

Tammikuussa Arvolta tuli kirje, jossa hän kertoi Malagan pommituksista. Sen jälkeen emme kuulleet hänestä mitään. Myöskin radio vaikenä: Espanjan uutisia ei lähetetty enää, Suomi oli valinnut puolensa.

Tyyne ei saanut enää nukutuksi öisin juuri lainkaan, ja hänen loputtomat yskänpuuskansa pitivät myös minua hereillä.

Eräänä iltana hän sanoi menevänsä vintille nukkumaan, viileä ilma kuulemma tekisi yskälle hyvää.

Ovi, askeleet porraskäytävässä.

Aamuyöllä näin painajaista, ja kun heräsin, huoneemme tuntui olevan haamuja täynnä. Kenties Arvo oli kaatunut sodassa eikä palaisi enää koskaan.

Sodan ääniä.

Itku kurkussa lähdin etsimään Tyyneä pimeältä vintiltä, vaikka pelkäsin jokaista lattian narahdustakin.

Äkkiä kuulin puhetta, ja ihmettelin oliko vintillä joku muukin. Varastokopperossamme paloi valo, ja kun kurkistin sisään oksanreiästä, Tyynen salaisuus paljastui.

Hän oli rakentanut koppiin laittoman radiolähettimen.

Radioaaltoja, huminaa.

Tyyne:

Espanja tarvitsee apua!

Viime vuonna oli kysymyksessä Madrid,
nyt on kuolemankauhu ja nälkä levinnyt jo yli Katalonian,
Valencian ja Kastilian kaikkiin pieniin kyliin.

Voi sitä hirvittävää talvea, jota kohden Espanja kulkee vailla hiiliä, vailla lämpimiä vaatteita, vailla ruokaa.

Tampereen työläiset, huomenna jatkuu lipaskeräys tehtaissa ja toreilla.
Meidän avustustoimintamme on vastalause raakuutta ja väkivaltaa vastaan,

se on aseettomien kaunis mielenilmaisu.

Aleksanteri:

En tiedä , mikä oli Tyynen radioaseman kantosäde, mutta valtiollisen poliisin korviin se ainakin kuului. Hänet pidätettiin maaliskuussa 1937 ja lähetettiin Hämeenlinnan naisvankilaan odottamaan tuomiotaan. Tapauksen nimeksi kirjattiin Radio Dolores, Tyynen salaisten muistiinpanojen mukaan.

Valkean vallan aaveet, instrumentaalina.

Tyyne ei päässyt koskaan oikeussaliin asti. Hän kuoli keuhkokuumeeseen vankilan sairausosastolla vain parin viikon kuluttua. Pääsin katsomaan häntä viime hetkellä, ja silloin hän jo houraili pahasti. Yhä uudestaan hän kuvitteli istuttavansa puuta, jonka oksiin puhkesi kukkien sijasta kenkiä, mutta heti täyteen mittaansa ehdittyään ne muuttuivat raskaiksi sotilassaappaiksi ja putosivat takaisin maan mutaan.

Saappaita putoaa puusta.

Kuumeen hetkeksi laannuttua hän hyvästeli minut ja antoi minulle sormuksensa vietäväksi Espanjaan. Lopun tiedätte.

Orkesteri : Manuela

VII

Kertoja:

Muutamaan kertaan olen selannut Malagan puhelinluetteloa postitoimistossa yrittäen päätellä , kuka monesta Manuel Garridosta voisi olla isäni kuulustelija. Lopulta huomaan huijaavani itseäni: Ortega olisi jo liki 90-vuotias jos hän eläisi eikä todennäköisesti muistaisi enää mitään.

Ja vaikka löytäisin Garridon lapsenlapsen, en saisi todennäköisesti kysymyksiini vastausta. Hän kertoisi vain vältellen, miten näistä asioista ei oikeastaan koskaan puhuttu perheessä ja miten isoisä erityisesti vaikenä omista työasioistaan.

Sama espanjaksi.

Vankilan jossa kuulustelu tapahtui olen nähnyt vain ulkoapäin, mutta osaan kuvitella huoneen jossa isäni ja Garrido istuivat. Seinällä oli Espanjan kartta ja Francon muotokuva, ovesa kalterit ja lattialla hometta sillä putka sijaitsi pohjakerroksessa, lähellä viemäreitä joihin meri nousi öisin vellomaan. Kenties luode vei aamuisin myös verta ja irtihakattuja hampaita mukanaan.

Meri viemäreissä.

VIII

Kuulustelun jälkeen yllätti Garrido isäni pahemman kerran. Hän nosti kirjoituspöytänsä laatikosta esiin pienet valkoiset kengät jotka valaisivat sellin hämärän viattomuudellaan. Isälläni oli aivotärähdys ja krapula, ja kenkien ilmestyminen sai hänet lopullisesti pois tolaltaan. Hänestä tuntui kuin Tyyne olisi noussut haudasta ja tuonut kuumeiset unensa mukanaan. Mutta Garrido pysyi rauhallisena ja alkoi hitaasti kertoa kenkien tarinaa.

Garrido :

Nämä kengät kuuluivat sisarelleni Marialle.
Hän ehti käyttää niitä vain kerran.

Talvi 1937 oli Malagassa kylmä ja kaikesta oli pulaa.
Me seisoimme usein avustusjonoissa avojaloin,
ja kun Maria väsyi, nostin hänet syliini lämmittelemään.

Kuorma-auto, huuliharppu.

Sinä iltapäivänä pohjoisen prikaatin sotilaat
jakoivat vaatteita ja ruokatavaraa kuorma-autostaan.
Maria sai vaalealta luutnantilta kengät, minä puolestani
säkillisen maitojauhetta ja palan saippuaa.

Sain myös kokeilla hänen huuliharppuaan, vaikken osannutkaan soittaa.

Luutnantti hymyili ja heilutti peräämme monta kertaa,

Halusimme juosta suorinta tietä kotiin ja unohdimme,
ettei rantakaduille saanut mennä.

Räjähdys.

Maria kuoli heti. Malagaa piirittäneiden Mussolinin
laivojen sotilaat eivät säälineet kaupungin asukkaita, eivät edes lapsia.

Naiset rukoilevat.

Hautajaiset pidettiin seuraavana päivänä,
ja isäni kantoi pientä arkkua sylissään
sillä hevosia ei enää ollut.
Silloin vaalea sotilas tuli avuksemme vielä kerran.

Tasavaltalaiset evakuoivat englantilaisten kanssa
sataman viinikellareita ja varastoja.
ja arvokkaimmat pullot ja tynnyrit kuljetettiin
hautausmaalle odottamaan parempia aikoja.
Ne haudattiin maan multiin, piiloon sotilaiden janoa.
ja niin pääsi Mariakin viimeiselle matkalleen
armeijan kuorma-auton lavalla.

Uskonnollisen kulkueen rummut.

Hautaa kaivetaan.

Malaga hävisi taistelunsa helmikuun kahdeksantena päivänä. Falangistit tulittivat yhdessä Mussolinin joukkojen kanssa kaupungin raunioiksi, ja myös pakenevia siviileitä surmattiin joukoittain. Minun vanhempani olivat heidän joukossaan.

Kansainvälisen Prikaatin sotilaat otettiin kiinni ja vangittiin kerosiinilla velettuun laivaan jonka annettiin ajelehtia avomerelle. Siellä se ammuttiin seulaksi, ja kun alus vajosi soihtuna mereen, nostivat voittajat maljoja autoissa satamakortteleissa. Mutta juoma heidän laseissaan oli kapakoiden katkeraa pohjasakkaa, sillä kukaan ei löytänyt viinitynnyreiden hautaa.

Manuela, nopea versio

Minun kohtalonani oli päästä nunnien pitämään orpokotiin.
Siellä lapset opetettiin unohtamaan ja rukoilemaan.

Ja nyt unohdan myös sinut.

Lähde Malagasta niin nopeasti kuin voit, äläkä palaa tänne enää koskaan.

Vankilan ovi aukeaa, Aleksanteri juoksee käytävässä.

Manuela jatkuu

IX

Kertoja:

Isäni palasi Espanjasta yhtä persaukisena kuin lähtiessään, mutta huonounisena ja levottomana. Hän saattoi viettää päiväkausia sängyssä, painajaisten ja valveen välimaastossa, ja toisinaan hän komensi minut vahtimaan houereitaan. Sain käteeni pätjän villalankaa, karheaa ja punaista kuin napanuora, ja tarkat ohjeet, miten liikuttaa sitä edestakaisin hänen kuumeisella ihollaan: niin hän vähitellen vaipuisi uneen ja saisi hetken levon muistoistaan. Minä tein työtä käskettyä, väsyneenä ja hämmentyneenä oudosta tehtävästäni: tuntui kuin olisin liikutellut kuollutta marionettia tai yrittänyt herättää kummitusta eloon.

Myöhemmin, jonakin yhä harvinaisemmaksi käyneenä kirkkaana hetkenään hän kertoi minulle lankarituaalin olevan peruja hänen lapsuudestaan. Tyyne oli sivellyt häntä samanlailla uneen 30-luvun pimeydessä, kun pieni koulupoika oli pelännyt kuollakseen salaisuuksien paljastumista, pidätyksiä ja vankilaa.

Kun hän lopulta joutui mielisairaalan suljetulle osastolle, tunsin epäonnistuneeni tehtävässäni. Piilotin punaisen langan taskuuni ja yritin olla ajattelemta, kuka isääni nyt nukuttaisi kaukana kaupungin ulkopuolella sijainneen sairaalan suurissa saleissa, joihin olin vain kerran päässyt äitini kanssa käymään. Toistaa kertaa en saanut vierailulupaa, sillä niihin aikoihin lakkasin myös puhumasta miltei kokonaan, karkailin kotoa tai viivytelin iltaisin kirjastossa aina sulkemisaikaan asti lukien kaikki Espanjaan liittyvät kirjat jotka suinkin löysin.

Mutta edes Hemingway ei saanut isääni palaamaan. Minun oli tultava toimeen ilman.

X

Malagan parvekkeella ajattelen häntä tänäkin yönä, isätöntä poikaa kylmässä keittiössä soittamassa liian suurta haitaria. Yritän ymmärtää myös Arvoa, joka kenties vielä kuolinhetkenäänkin uskoi parempaan maailmaan.

Tyyne on täällä myös. Olen tuntevinani hänen katkonaisen hengityksensä vierelläni kun hän liimaa vielä yhtä kenkäparia lähetettäväksi Espanjaan tai nousee kello viideltä ehtiäkseen ennen tehtaaseen kiiruhtamista opetella sata sanaa espanjaa. Äitini häivähtää myös taustalla, isättömän miehen vaimona joka ei koskaan voinut ymmärtää, miksi mies ja lapset eivät pysyneet hänen huolellisesti rakentamassa kodissaan.

Espanjan sisällissodasta on tänä keväänä 80 vuotta, omasta kapinastamme pian sata. Itse olen kantanut näitä tarinoita jo puoli vuosisataa, ja yhä ne vaikuttavat elämääni hyvässä ja pahassa. Olen kolmatta sukupolvea, sitä joka rikkoo hiljaisuuden muttei löydä helpolla vastauksia. Kysymykset kiinnostavat silti.

Meren myrskyiset aallot.

Laulu:

Mikä sitä ympyriäistä ympyriäisempi on
missä ne kirkkaammat kynttilät on
Missä ompii majansa auringolla
ja missä ovat kuolleen miehen jäljet

Aurinko se ympyriäistä ympyriäisempi on
Tähdissä kirkkaimmat kynttilät on
Lännessä on majansa auringolla
ja haudassa on kuolleen miehen jäljet

Kun sade lakkaa, lähdän aallonmurtajalle kävelemään. Pienet lyhdyt kiveyksen reunassa tekevät yön entistä suuremmaksi, se hengittää kasvoilleni raskasta tuulta ja Saharan suolaa.

Kaukana ulapalla seilaavat pienet, täyteenahdetut laivat ja lautat ihmislastissa kohti Eurooppaa, ja tänäkin yönä meri vie matkamiehistä puolet mukanaan. Kenties joku hukkuneista vajoaa samaan kolkkaan missä Arvon luuranko makaa, levää kasvava huuliharppu yhä kourassaan.

Huuliharppu.

Ne jotka pääsevät perille, muuttuvat muukalaisiksi siinä silmänräpäyksessä kun heidän jalkansa koskettavat rantaa, ja vain harvaa uutta lähimmäistä kiinnostaa mitä he ovat joutuneet kokemaan meren tuolla puolen. He tulevat sodista, joiden nimiä emme tunne, jotka eivät kosketa meitä kuten

oman maanosamme selkkaukset, mutta heidän lapsensa ja lapsenlapsensa nukkuvat vielä vuosikymmeniä levottomasti Pariisiin, Lontoon tai Tukholman lähiöissä tai valvovat vetoisilla metroasemilla kantaen ahdistusta mukanaan. Ja toiset lapset, ne jotka jäivät meren taakse, piirtävät kadonneen isänsä nimen valkoiseen hiekkaan eivätkä luovu jälleennäkemisen toivosta koskaan.

Loppumusiikki: afrikkalainen kora.

Espanjan sota huolestutti Tampereen työläisiä erityisesti. Monessa perheessä kirvelivät edelleen oman kapinamme katkerat arvet, ja Espanjan kansan hätä kosketti näitä kipukohtia pahasti.

Valkean vallan aaveet

Nuorukaiset, jotka olivat lapsia Tampereen taisteluiden aikaan , olivat nyt kolmissakymmenissä, ja maailmaa uhkasi uusi, entistä pahempi sota. Tarinat fasismia vastaan taistelevista Kansainvälisistä Prikaateista levisivät miesten puolen saunoissa ja pukuhuoneissa, ja Jalkinetyöläisten Liitto järjesti nopeasti avustuskeräyksiä Espanjan tasavaltalaisjoukoille .

Uudet kymmenvuotiaat kuuntelivat nuorukaisten puheita tarkkaan, mutta koulussa ei Espanjan asiasta saanut puhua.

Urkuharmooni .

Talvella 1936 ensimmäiset vapaaehtoiset olivat lähteneet Tampereelta Espanjaan. Saunan lauteilla oli äkkiä tilaa.

Pelkäsin öisin, että aamulla Arvokin olisi poissa, mutta toistaiseksi kaikki oli hyvin. Aina lauantaisin Arvo ja Tyne keräsivät peltilippaisiin rahaa Tampereen kaduilla ja takapihoilla, joissa Arvon haitariin tuli uhmakas kaiku. Oli hauskaa oli arvailla, moniko ikkuna aukeaisi tai montako kolikkoa kilahtaisi maahan yhden säkeistön aikana, ja eniten suosiota sai Arvon radiosta kuulema Viidennen Prikaatin laulu.

Haitari: Manuela

Minä opettelin Manuelan sanat vasta myöhemmin, pitkinä yksinäisinä iltoina kun katselin vuokrakasarmimme katolla tähtiä ja mietin, näkyikö Otava Espanjaan asti.

Arvo oli ollut minulle kuin isä, joka ei koskaan väsynyt näyttämään maailman ihmeitä. Hän tiesi myös, miten hankkia polttopuita jos luotto loppui kaikista halkokellareista, tai miten torilta sai ilmaiseksi savuluuta jos osasi kysyä oikeaan aikaan. Sotaa ja väkivaltaa hän vihasi jäätyään orvoksi kansalaissodan jälkimainingeissa. . Hänen isänsä kuopattiin Tammisaaren vankileirin joukkohautaan kuin koira.

Kiivasta konekirjoitusta, kilahduksia .

Aleksanteri :
Onko teillä kiire ?

Garrido :

Jatkakaa. Meillä on aikaa.

Aleksanteri:

Ennen Espanjaan lähtöään ehti Arvo opettaa minulle vielä monta asiaa. Hän jätti myös haitarinsa minulle ja vannotti minua harjoittelemaan kunnolla valssit ja polkat ennen hänen paluutaan. Silloin tanssittaisiin häitä, ja sulhaspojan asia olisi niissä juhlissa soittaa.

Arvon teema

Katselin ikkunasta, miten Arvo hyvästeli Tyynen porttilampun kirkaassa valossa. Silloin satoi lunta, ja pian olivat hänen asemalle vievät jalanjalkensä jo peittyneet.

Veturi huutaa.

Kaukaa kuuluu Arvon huuto:

No Pasaran!

Aleksanteri :

Kansainvälisiin Prikaateihin lähteminen oli laitonta mutta Arvo ei pelännyt. Vapaaehtoiset saivat uudet passinsa Tukhholmassa, samoin kuten matkalippunsa Espanjaan.
”

V

Sadepisarat rummuttavat peltistä ikkunalautaa.

Kertoja:

Kun sade alkaa uudestaan, tulen vihaiseksi. Mietin miten meissä jatkuu isättömyys sukupolvesta toiseen: emme osaa asua kodeissa, pysyä työpaikoissa, elää tasaista elämää niin kuin naapurimme. Aina on lähdettävä ulos pimeään jotakin etsimään , mahdotonta tavoittelemaan tai muuten vain harhailemaan, ainakin uhmaamaan kohtaloa jotta se tekisi meistä kadonneiden veroisia ja parempiakin, särkymättömiä ja ikuisesti palaavia kuin foinikialaisten laivat.

Joskus mietin, pakenivatko Arvo ja isäni sittenkin vain arkea, toinen toistaan seuraavien päivien apeutta ja ennustettavuutta. Arvo savuisten hellahuoneiden ja ankarien suutarien Tamperetta, isäni tanssilavojen takahuoneita ja kasvavan perheen kiukuttelua. Olisiko sankarillisten kaukomatkojen sijaan ollut syytä tyytyä siihen mikä oli lähellä, kasvattaa lapset ihmisiksi ja suojella heidän uniaan ennen kuin ne muuttuivat painajaisiksi? Maksaa sähkölaskut ja lihakaupat, kannattaa Vapaa-ajattelijoina ja käydä kirjastoissa, vaatia turvallisempia liimoja kengänpohjaajille ja siinä sivussa osoittaa hieman mieltä fasismia vastaan, toki varovaisesti ja maltillisesti ja ennenkaikkea niin, ettei Ohranalla olisi asiaan nokan koputtamista. Tai olisiko isäni voinut pitää orkesterinsa kurissa lavatansseissa, soittaa tangoa ja Iltatuulen viestiä nurisematta illasta toiseen ja kenties hankkia porvarillisen sivutoimenkin talven varalle? Ainakin hän olisi voinut jättää Espanjan väliin. Sen reissun jälkeen hänen maniansa ja masennuksensa pahenivat kunnes niillä ei enää ollut mittaa eikä määrää. Pitkänniemen mielisairaalan sähköshokit eivät auttaneet asiaa, ne veivät häneltä vain lähimuistin avaamatta perimmäisiä solmuja.

Sairaalan metalliovet.

Isättömyytemme syyt ja seuraukset olivat kaikilla erilaisia. Arvo oli punaorpo, isäni oman isänsä hylkäämä, ja minun lapsuuteni kului odottaessa: huomenna kenties isä palaisi Espanjasta, soittokeikalta tai sairaalasta. Arvo lähti toiselle puolelle mannerta taistelemaan raskaasti aseistettua ylivoimaa vastaan, isäni eksyi lopullisesti omiin maailmoihiinsa yrittäessään jäljittää kadonnutta sankariaan ja minä puolestani asuin koko nuoruuteni vallatuissa taloissa ja vieraila mailla, välttämättä kuulumasta mihinkään.

Haitari

VI

Tuoli narisee.

Aleksanteri :

Työne hukutti ikävänsä työhön ja sai aikaan tehtaailija Aaltosen kanssa erikoisen sopimuksen: kaikki halukkaat tehtaalaiset saivat jäädä ylitöinä tekemään kenkiä Espanjan lapsille jos ammattiyhdistys maksaisi materiaalit. Pian Työne istui kellon ympäri illat tehtaassa kylmässä salissa , ja iltaisin hän oli niin sekaisin liimahöyryistä että näki näkyjä : sata pientä kenkää lensi lintuparven lailla talvisella taivaalla kohti etelää jossa Viidennen Prikaatin miehet jatkoivat yhä epätoivoisemmaksi käyvää taisteluaan.

Arvon teema, muuttuu lopussa molliin.

Tammikuussa Arvolta tuli kirje, jossa hän kertoi Malagan pommituksista. Sen jälkeen emme kuulleet hänestä mitään. Myöskin radio vaikenä: Espanjan uutisia ei lähetetty enää, Suomi oli valinnut puolensa.

Työne ei saanut enää nukuksi öisin juuri lainkaan, ja hänen loputtomat yskänpuuskansa pitivät myös minua hereillä.

Eräänä iltana hän sanoi menevänsä vintille nukkumaan, viileä ilma kuulemma tekisi yskälle hyvää.

Ovi, askeleet porraskäytävässä.

Aamuyöllä näin painajaista, ja kun heräsin, huoneemme tuntui olevan haamuja täynnä. Kenties Arvo oli kaatunut sodassa eikä palaisi enää koskaan.

Sodan ääniä.

Itku kurkussa lähdin etsimään Työneä pimeältä vintiltä, vaikka pelkäsin jokaista lattian narahdustakin.

Äkkiä kuulin puhetta, ja ihmettelin oliko vintillä joku muukin. Varastokopperossamme paloi valo, ja kun kurkistin sisään oksanreiästä, Työnen salaisuus paljastui.

Hän oli rakentanut koppiin laittoman radiolähtimen.

Radioaaltoja, huminaa.

Työne:

Espanja tarvitsee apua!

Viime vuonna oli kysymyksessä Madrid, nyt on kuolemankauhu ja nälkä levinnyt jo yli Katalonian, Barcelonan, Valencian ja Kastilian kaikkiin pieniin kyliin. Eikä kukaan osaa kuvata sitä hirvittävää talvea, jota kohden Espanja kulkee vailla hiiliä, vailla lämpimiä vaatteita, vailla ruokaa.

Työläisvanhemmat, te, joiden lapset vielä lähtevät koulumatkalleen äitien antamat eväät mukanaan, muistakaa niitä raukkoja, joilta on sekä kodin turva että oppimisen riemu riistetty. Ajatelkaa niitä koteja, joiden isiltä on kansalaissodan vuoksi riistetty ansiomahdollisuus ja seutuja, joiden kaupapuodeista ei enää kuukausiin ole saanut rahallakaan ostaa tärkeitä elintarvikkeita. Meidän

avustustoimintamme on vastalause raakuutta ja väkivaltaa vastaan, se on aseettomien kaunis mielenilmaisu.

Aleksanteri:

En tiedä , mikä oli Tyynen radioaseman kantosäde, mutta valtiollisen poliisin korviin se ainakin kuului. Hänet pidätettiin maaliskuussa 1937 ja lähetettiin Hämeenlinnan naisvankilaan odottamaan tuomiotaan. Tapauksen nimeksi kirjattiin Radio Dolores, Tyynen salaisten muistiinpanojen mukaan.

Valkean vallan aaveet, instrumentaalina.

Tyyne ei päässyt koskaan oikeussaliin asti. Hän kuoli keuhkokuumeeseen vankilan sairausosastolla vain parin viikon kuluttua. Pääsin katsomaan häntä viime hetkellä, ja silloin hän jo houraili pahasti. Yhä uudestaan hän kuvitteli istuttavansa puuta, jonka oksiin puhkesi kukkien sijasta kenkiä, mutta heti täyteen mittaansa ehdittyään ne muuttuivat raskaiksi sotilassaappaiksi ja putosivat takaisin maan mutaan.

Saappaita putoaa puusta.

Kuumeen hetkeksi laannuttua hän hyvästeli minut ja antoi minulle sormuksensa vietäväksi Espanjaan. Lopun tiedätte.

Alacon: Ay Manuela , kitarasoolo

VII

Kertoja:

Muutamaan kertaan olen selannut Malagan puhelinluettelo postitoimistossa yrittäen päätellä , kuka monesta Manuel Garridosta voisi olla isäni kuulustelija. Lopulta huomaan huijaavani itseäni: Ortega olisi jo liki 90-vuotias jos hän eläisi eikä todennäköisesti muistaisi enää mitään.

Ja vaikka löytäisin Garridon lapsenlapsen, en saisi todennäköisesti kysymyksiini vastausta. Hän kertoisi vain vältellen, miten näistä asioista ei oikeastaan koskaan puhuttu perheessä ja miten isoisä erityisesti vaikenä omista työasioistaan.

Sama espanjaksi.

Vankilan jossa kuulustelu tapahtui olen nähnyt vain ulkoapäin, mutta osaan kuvitella huoneen jossa isäni ja Garrido istuivat. Seinällä oli Espanjan kartta ja Francon muotokuva, ovesa kalterit ja lattialla hometta sillä putka sijaitsi pohjakerroksessa, lähellä viemäreitä joihin meri nousi öisin vellomaan. Kenties luode vei aamuisin myös verta ja irtihakattuja hampaita mukanaan.

Meri viemäreissä.

VIII

Kuulustelun jälkeen yllätti Garrido isäni pahemman kerran. Hän nosti kirjoituspöytänsä laatikosta esiin pienet valkoiset kengät jotka valaisivat sellin hämärän viattomuudellaan. Isälläni oli aivotärhdys ja krapula, ja kenkien ilmestyminen sai hänet lopullisesti pois tolaltaan. Hänestä tuntui kuin Tyyne olisi noussut haudasta ja tuonut kuumeiset unensa mukanaan. Mutta Garrido pysyi rauhallisena ja alkoi hitaasti kertoa kenkien tarinaa.

Garrido :

Nämä kengät kuuluivat sisarelleni Marialle.
Hän ehti käyttää niitä vain kerran.

Talvi 1937 oli Malagassa kylmä ja kaikesta oli pulaa.
Me seisoimme usein avustusjonoissa avojaloin,
ja kun Maria väsyi, nostin hänet syliini lämmittelemään.

Kuorma-auto, huuliharppu.

Sinä iltapäivänä pohjoisen prikaatin sotilaat
jakoivat vaatteita ja ruokatavaraa kuorma-autostaan.
Maria sai vaalealta luutnantilta kengät, minä puolestani
säkillisen maitojauhetta ja palan saippuaa.

Sain myös kokeilla hänen huuliharppuaan, vaikken osannutkaan soittaa.

Luutnantti hymyili ja heilutti peräämme monta kertaa,

Halusimme juosta suorinta tietä kotiin ja unohdimme,
ettei rantakaduille saanut mennä.

Räjähdys.

Maria kuoli heti. Malagaa piirittäneiden Mussolinin
laivojen sotilaat eivät säälineet kaupungin asukkaita, eivät edes lapsia.

Naiset rukoilevat.

Hautajaiset pidettiin seuraavana päivänä,
ja isäni kantoi pientä arkkua sylissään
sillä hevosia ei enää ollut.
Silloin vaalea sotilas tuli avuksemme vielä kerran.

Tasavaltalaiset evakuoivat englantilaisten kanssa
sataman viinikellareita ja varastoja.
ja arvokkaimmat pullot ja tynnyrit kuljetettiin
hautausmaalle odottamaan parempia aikoja.
Ne haudattiin maan multiin, piiloon sotilaiden janoa.
ja niin pääsi Mariakin viimeiselle matkalleen
armeijan kuorma-auton lavalla.

Uskonnollisen kulkueen rummut.

Hautaa kaivetaan.

Malaga hävisi taistelunsa helmikuun kahdeksantena päivänä. Falangistit tulittivat yhdessä Mussolinin joukkojen kanssa kaupungin raunioiksi, ja myös pakenevia siviileitä surmattiin joukoittain. Minun vanhempani olivat heidän joukossaan.

Kansainvälisen Prikaatin sotilaat otettiin kiinni ja vangittiin kerosiinilla velettuun laivaan jonka annettiin ajelehtia avomerelle. Siellä se ammuttiin seulaksi, ja kun alus vajosi soihtuna mereen, nostivat voittajat maljoja autoissa satamakortteleissa. Mutta juoma heidän laseissaan oli kapakoiden katkeraa pohjasakkaa, sillä kukaan ei löytänyt viinitynnyreiden hautaa.

Alacon : 2. laulu (Gallo Rojo tai Si me quieres escribir)

Minun kohtalonani oli päästä nunnien pitämään orpokotiin.
Siellä lapset opetettiin unohtamaan ja rukoilemaan.

Ja nyt unohdan myös sinut.

Lähde Malagasta niin nopeasti kuin voit, äläkä palaa tänne enää koskaan.

Vankilan ovi aukeaa, Aleksanteri juoksee käytävässä.

Alacon, laulu jatkuu.

IX

Kertoja:

Isäni palasi Espanjasta yhtä persaukisena kuin lähtiessään, mutta huonounisena ja levottomana. Hän saattoi viettää päiväkausia sängyssä, painajaisten ja valveen välimaastossa, ja toisinaan hän komensi minut vahtimaan houereitaan. Sain käteeni pätjän villalankaa, karheaa ja punaista kuin napanuora, ja tarkat ohjeet, miten liikuttaa sitä edestakaisin hänen kuumeisella ihollaan: niin hän vähitellen vaipuisi uneen ja saisi hetken levon muistoistaan. Minä tein työtä käskettyä, väsyneenä ja hämmentyneenä oudosta tehtävästäni: tuntui kuin olisin liikutellut kuollutta marionettia tai yrittänyt herättää kummitusta eloon.

Myöhemmin, jonakin yhä harvinaisemmaksi käyneenä kirkkaana hetkenään hän kertoi minulle lankarituaalin olevan peruja hänen lapsuudestaan. Tyyne oli sivellyt häntä samanlailla uneen 30-luvun pimeydessä, kun pieni koulupoika oli pelännyt kuollakseen salaisuuksien paljastumista, pidätyksiä ja vankilaa.

Kun hän lopulta joutui mielisairaalan suljetulle osastolle, tunsin epäonnistuneeni tehtävässäni. Piilotin punaisen langan taskuuni ja yritin olla ajattelematta, kuka isääni nyt nukuttaisi kaukana kaupungin ulkopuolella sijainneen sairaalan suurissa saleissa, joihin olin vain kerran päässyt äitini kanssa käymään. Toistaa kertaa en saanut vierailulupaa, sillä niihin aikoihin lakkasin myös puhumasta miltei kokonaan, karkailin kotoa tai viivyttelin iltaisin kirjastossa aina sulkemisaikaan asti lukien kaikki Espanjaan liittyvät kirjat jotka suinkin löysin.

Manitas de la Plata.

Lorcan runoista löysin säkeitä, jotka toivat muodon ahdistukselleni ja surulleni. Ystävällinen, joskin hämmästynyt kirjastovirkailija myös suostui tilaamaan minulle alkuperäisen version Andalusian lauluista, jonka sanoja toistin iltaisin kuin loitsua tai mantraa:

Los caballos negros son.
Las herraduras son negras.
Sobre las capas relucen
manchas de tinta y de cera.

Mutta mikään taika ei saanut isääni palaamaan. Minun oli tultava toimeen ilman.

X

Malagan parvekkeella ajattelen häntä tänäkin yönä, isätöntä poikaa kylmässä keittiössä soittamassa liian suurta haitaria. Yritän ymmärtää myös Arvoa, joka kenties vielä kuolinhetkenäänkin uskoi parempaan maailmaan.

Tyyne on täällä myös. Olen tuntevinani hänen katkonaisen hengityksensä vierelläni kun hän liimaa vielä yhtä kenkäparia lähetettäväksi Espanjaan tai nousee kello viideltä ehtiäkseen ennen tehtaaseen kiiruhtamista opetella sata sanaa espanjaa. Äitini häivähtää myös taustalla, isättömän miehen vaimona joka ei koskaan voinut ymmärtää, miksi mies ja lapset eivät pysyneet hänen huolellisesti rakentamassa kodissaan.

Espanjan sisällissodasta on tänä keväänä 80 vuotta, omasta kapinastamme pian sata. Itse olen kantanut näitä tarinoita jo puoli vuosisataa, ja yhä ne vaikuttavat elämääni hyvässä ja pahassa. Olen kolmatta sukupolvea, sitä joka rikkoo hiljaisuuden muttei löydä helpolla vastauksia. Kysymykset kiinnostavat silti.

Meren myrskyiset aallot.

Laulu:

*Mikä sitä ympyriäistä ympyriäisempi on
missä ne kirkkaimmat kynttilät on
Missä ompi majansa auringolla
ja missä ovat kuolleen miehen jäljet*

*Aurinko se ympyriäistä ympyriäisempi on
Tähdissä kirkkaimmat kynttilät on
Lännessä on majansa auringolla
ja haudassa on kuolleen miehen jäljet*

Kun sade lakkaa, lähdän aallonmurtajalle kävelemään. Pienet lyhdyt kiveyksen reunassa tekevät yön entistä suuremmaksi, se hengittää kasvoilleni raskasta tuulta ja Saharan suolaa.

Kaukana ulapalla seilaavat pienet, täyteenahdetut laivat ja lautat ihmislastissa kohti Eurooppaa, ja tänäkin yönä meri vie matkamiehistä puolet mukanaan. Kenties joku hukkuneista vajoaa samaan kolkkaan missä Arvon luuranko makaa, levää kasvava huuliharppu yhä kourassaan.

Huuliharppu.

Ne jotka pääsevät perille, muuttuvat muukalaisiksi siinä silmänräpäyksessä kun heidän jalkansa koskettavat rantaa, ja vain harvaa uutta lähimmäistä kiinnostaa mitä he ovat joutuneet kokemaan meren tuolla puolen. He tulevat sodista, joiden nimiä emme tunne, jotka eivät kosketa meitä kuten oman maanosamme selkkaukset, mutta heidän lapsensa ja lapsenlapsensa nukkuvat vielä vuosikymmeniä levottomasti Pariisiin, Lontoon tai Tukholman lähiöissä tai valvovat vetoisilla metroasemilla kantaen ahdistusta mukanaan. Ja toiset lapset, ne jotka jäivät meren taakse, piirtävät kadonneen isänsä nimen valkoiseen hiekkaan eivätkä luovu jälleennäkemisen toivosta koskaan.

Loppumusiiki: afrikkalainen kora.